

479

DISCURSUS JURIDICUS
^{DE}
CRIMINE MA-
LEFICII,

Son Sauberey /

Quem
Annunte S. Sancta Triade,
Consensu & Autoritate,
Magnifici Jctorum Ordinis, in Florentissimâ
Salana

SUB PRAESIDIO
Viri Pranobilissimi, Consultissimi atque Excellentissimi
DN. JOH. VOLK. **Bechmanns /**

Hereditarii in Obern Eröbra / Jcti & Antecessoris cele-
berrimi, Consiliarii Saxonici, Curia Provincialis, Facultatis Ju-
ridicae & Scabinatus Assessoris gravissimi,
Dni Patroni, & Promotoris omni observantia

aternum de venerandi
in Auditorio Juridico
Publica Eruditorum disquisitioni
submittit

AUTHOR
Joach. Ernst. **Roher** / Lenzenâ-March.

ad diem Octobr. anni 1678.
Literis Samuelis Adolphi Mülleri,

VIRIS

*Maximè Reverendo, Magnifico, Per-Generoso, Pranobilissimo,
ac Praestrenuis,*

DOMINO

FRIDERICO-DIETERICO
de KAPPELLEN

Ecclesiæ Cathedralis Havelbergenfis Decano, Lübecensis

Canonico spectabili, Serenissimo Principi Megapolita-

no à Consiliis Secretioribus, districtus Prignizenfis in Mar-

chia Electorali directori gravissimo, Hereditario

in Mandenmus/ Cassich und Zapel.

DOMINO

LEVINO FRIDERICO
de BISMARCK,

Electoralis in Palæo-Marchia Commissario emi-

nentissimo, Hereditario in Krebsen/

Dobblin / etc.

Ut &

*Generoso, Pranobilissimo, & virtutis cultu
eminentissimo,*

DN. CUNO-HARTWIGIO
de QVIZOVV,

Hereditario in Eldenburg & Klezke, jam in alma

Viadrina Elegantioris literaturæ cultori

perindustrio

Dominis suis gratiofis

Nec

Nec non

VIRIS Nobilissimis, Serenuis, Clarissimis

DNO

CHRISTIANO STRYKIO,

Venetotum, Hispanorum, Imperatoris olim Centu-
rioni maximè strenuo, jam Electorali Telonio-
rum Lenzensium Quæstori
dignissimo

DOMINO

CHRISTIANO CLASEN,

Exercitus Danici quondam Metatori strenuo, jam
Domus Eldenburgicæ Præfecto
laudatissimo

*Fautoribus ac Promotoribus suis omni observantia
colendis, æternum suspiciendis*

Cum sincera apprecatione
Omnigenæ prosperitatis

Discursum hunc juridicum
consecrat

AUTHOR.

802631

I. N. J.

P R Æ F A M E N.

Ecce dicitur *l. 51. §. quod si ff. de his qui effud. vel dejec.* maleficia non oportet esse impunita. Interest n. Reipubl. delinquentes puniri & velut membra putrida tolli *l. 51. §. 2. ad L. Aquil. l. 4. §. 2. ff. d. nox. act.* ne bonam corporis partem inficiant, corrumpant atque Rempl. turbent, & ut unius poena metus sit multorum *l. 1. C. ad L. Jul. repet.* Hinc quoque magistratui politico gladius est concreditus, ut in facinerosos eodem animadvertat, eosque poenâ afficiat promerita, quo boni in tuto vivere & Respl. gratâ tranquillitate perfrui possit. Proh Deum immortalem ! quam turbidus undique Rerum-publicarum foret status, si iudices in delicta à nefariis commissa non inquirerent. Sunt a. variæ criminum species, quas impræsentiarum recensere supersedemus. Sufficiat hic mentionem fecisse criminis maleficii, de quo nunc non nulla sumus differturi. Antequam autem rem ipsam aggredimur, Te o summum imploramus Numen, ut nobis Tua gratiâ adesse velis, quo præsens labor noster non inchoetur solum, sed & feliciter finiatur vergatque in Tui sanctissimi Nominis unicam gloriam

CAPUT I.

DE

DEFINITIONE NOMINALI ET REALI.

§. I.

Ntequam ad rem ipsam nos
conferamus, hîc vocis aliqualem rati-
onem habebimus, evolutionemque
nominalem reali præmittemus. Unde
autem vox maleficii descendat, facile
patet, nempe ab adverbio malè & facio.
Græcè dicitur *κακουργημα*.

§. II. Quod æquivocationem hujus vocis spectat,
non uno eodemque modo sumitur hæc vox. Vel enim
accipi potest (1.) *generalius* pro quovis delicto seu crimine,
quo Respubl. turbatur l. 51. §. *quod si ff. de his, qui de jec. vel*
effud. (2.) *generaliter*, pro quibuscunque artibus illicitis,
quas quis cooperante Diabolo exercet & sic describitur à
Magnif. Dn. Struv. Ex. 49. *ib.* 61. quod sit ars illicita, cum
quis Dæmone cooperante hominibus eorumque bonis
damnum infert, illos deludit, miraculosa facere conatur,
aut divinandi curiositatem profitetur (3.) *specialiter*, pro
illâ arte illicita & diabolica, quam exercent Lamiz seu Sa-
gæ, & sic posset describi, quod sit ars illicita atque diabo-
lica, quâ Sagæ seu Lamiz diabolo cui se manciparunt co-
operante utuntur, hominibus eorumque bonis nocentes.
Et hæc ultima acceptio est hujus loci, neglectâ prima &
secunda.

§. III. Illud autem hic monemus antequam cap. 2. exordiamur; nos hic non posuisse accuratas definitiones, sed aliquales saltem descriptiones.

CAP. II.

DE

SUBJECTO HUIUS CRIMINIS.

§. I.

Subjectum maleficii in specie considerati non constitunt (1.) *Exorcista seu sortilegi*, *Segensprecher* / qui ope carminis vel characterum morbos curare, dæmonia ejicere, vim tormentorum inhibere student. *Brunnem. pr. Inq. cap. 9. n. 18.* Nec (2.) *Magi*, qui ad quæsitæ authores furti, vel aliorum delictorum indicant, thesauros artibus illicitis invenire conantur. Dicuntur germanicè *Wahrſager* / si fœminæ sunt, *Kluge Frauen*. *Carpz. Pr. Crim. par. 1. quest. 50.*

§. II. Nec (3.) *Præſtigiatōres*, qui ejusmodi exercent præſtigias, atque fascinationes ita ut naturali agilitate fieri non possint. Nec (4.) *Haruspices & Augures*: Illi olim exta victimarum in ara inspiciebant & futurorum arte dæmonis scrutinium instituebant: Hi erant interpretes Auguriorum & ex avium volatu arte dæmonis futura divinabant. *Rosin. antiqu. Roman. sub voce Haruspex. item Augur.*

§. III. Nec (5.) *Necromantici*, qui per mortuorum cadavera aliquid prædicunt *Farin. prax. Crim. l. 1. t. 3. q. 20. n. 74.* Nec (6.) *Mathematici*, qui scil. nomine scientiæ abutuntur eoque sua somnia palliant & pacto vel expresse vel tacito cum diabolo inito ex mera saltim superstitione eventus certos ab astris necessitudine aliqua pendentis prædi-

prædicunt & de his intelligenda l. 6. c. de malef. & mathematic.
Nec (7.) Spiritum familiarem habentes;

§. IV. Verum autem Subjectum maleficii in specie spectati constituunt Sagæ five Lamiz dictæ à λαιία Beli & Libiæ filia, quæ fuit insignis venefica, prout annotat Cellar. in diction. græc. latin. Germanicè vocantur Hexen ita dictæ ab Amazonum Duce itidem insigni venefica. Thumm. in tract. Theol. de Sagarum Impietate quest. 2. item appellantur Unholden / quoniam Sagæ cum magistro suo Diabolo adversus quoslibet odium animo fixum gerere censentur.

§. V. Describuntur autem Sagæ quod sint ejusmodi personæ, quæ abnegato Deo (1.) obstrictæ diabolo (2.) tempestates & tonitrua excitant, (3.) hominibus eorumque bonis nocent, (4.) Conventus diabolicos, ad quos in furca, baculis aut scopis feruntur, visitant, (5.) & cum Dæmone nefandam libidinem exercent Carpz. pract. Crimin p. 1. quest. 48. n. 7.

§. VI. Queritur hic (1.) an inter Sagas & dæmonem, qui corpore præstigiolo comparet verum pactum five fœdus celebretur? Nonnulli questionem negant, sed confundunt pactum non verum cum illicito. Illud concedimus pactum hoc maximè esse impium & illicitum, negamus autem non esse pactum verum. Adest enim hîc essentia pacti, quæ consistit in duorum vel plurium in idem placitum consensu l. 1. ff. de pact. Ergo quoque est verum pactum. Nec obstat hîc intervenire naturarum diversitatem. Sufficit intervenire ea, quæ ad essentiam pacti requiruntur. Et quis illud pactum diceret non esse verum, quod olim inter Deum atque sanctos Viros est initum, propter naturarum disparitatem? Proinde manet nostra assertio pactum inter dæmonem & sagas initum esse verum licet, simul turpe & improbum pactum ad quod servandum non sint obstrictæ, quoniam de jure impossibilia habentur l. fil. 15. ff. d. condit. instit. horum autem nulla est obligatio l. impossibile. 185. ff. d. R. L.

§. VII

§. VII. Brevibus hîc antequàm reliqua proponemus, exponemus, quo modo Sagæ sese devoveant dæmoni. Nempe (ut ex ipsarum constat confessionibus) solent præcedente stipulatione, S. Sanctam Trinitatem, baptismum, omnemque cultum divinum abnegare & abjurare & diabolo se mancipare, quod ipsius propriæ esse, ipsum perpetuò diligere, Dei omniumque hominum perpetuæ hostes esse, item quod liberos suos ipsi devovere, artibusque magicis erudire velint. *Chirland. d. fortit. qu. 3. num. 1.* Imò offerunt ipsi syngrapham interdum proprio sanguine scriptam, qua certum vel etiam non certum tempus exprimunt. Sic *Carpz. p. 1. quest. 50. n. 28.* scribit quod Saga sex annos se Dæmoni obstrinxerit scriptis proprio sanguine sex lineolis, quibus eos exprimere voluit.

§. IIX. Initur verò ista pactio vel minus solenniter, quando non ipsi diabolo, sed ejus nomine alii cuiquam malefico sese obstringunt, vel solenniter, quando præsentibus Sagis dæmoni in solio majestatis Regio more sedenti sese mancipant. *Farin. quest. crimin. 20. n. 77.* His ita factis dæmon rursus (si ipsarum denunciationibus credere licet) pollicetur, se velle ipsarum voluntati morem gerere, eoque niti, ut in hoc mundo in summa rerum abundantia vivere possint. In signum initi fœderis solet ipsis arrham, quam plerumque in testarum fragmenta postea mutari dixerunt striges, dare. *Chirland. d. fortit. d. quest. 3. n. 1. seqq.* Hat Inquilin gestanden / daß sie sich mit dem bösen Feinde verbunden und die Tauffe von ihm angenommen / wie auch an Gelde ein Kopfstück / dergleichen er ihr Wochentlich zugeben versprochen / wie wohl ers nicht gehalten / *ic. Philipp. Eclog. 87. l. 4. n. 10.* imò certa stigmata morsu aut ungue ipsis imprimere de hisce vid. *cap. 3. d. indicis.* Ipsæ sagæ quoque ut testatur Zepper. in explicat. *LL. Mosaic.* Dæmoni canem vel felem consecrant inito hoc turpissimo fœdere.

§. IX. Queritur (2.) Num Sagar possint pluvias, tempestates, grandines ventosque concitare? Affirmamus id cum Theodoric: in colleg. Crimin. c. 7. Lit. L. Excitantur autem Dei permisso à Damone intervenientibus sagarum superstitionis remediis. Idem l. 6. C. d. math. & malof. asseritur, quod scil. multi magicis artibus imbuti elementa turbent. Ciet autem diabolus tempestates mediantibus exhalationibus, quas applicando naturalia agentia patientibus facile extrahere potest ex inferioribus terrarum partibus, quorum commotione varias tempestates movet. Fulmen excitaturus materiam movet, evehit nubi-que immiscet. Hanc assertionem nostram ipse sacer codex affirmat. Nam Psalm. 78. dicitur zruginem atq; grandines per Spiritus malos esse immisos vid. quoque Job. cap. 1. & 19. Hinc quoque ad Eph. 2. vocatur Princeps æris, quod eum (divinâ permissione) moveat. Plura de hac quest. vid. apud Theodor. modo citat. in Colleg. Crimin. d. 1.

§. X. Diximus in descriptione Sagarum n. 3. quod sagæ hominibus eorumque bonis nocere maxime studeant, proinde hic sumus exposituri quot modis hominibus insidientur, illisque Deo permittente noceant. Bodin. de demonom. l. 2. cap. 4. recenset congregatis Sagis reperiri ingentem hircum nigrum Sagas in ejus ambitum saltantes compellantem, cujus partes posteriores ipsæ face ardente olcularentur. Postea hircum istum igne consumi, de cujus cineribus singulæ caperent ad homines pecudesque interficiendas. Postremum Dæmonem in hasce voces erumpere: *Ulciscimini Vos, aut mortem oppetetis.* Luber hic adjicere ex Speidel Specul. var. Observ. sub voc. Hexen Cofessiones Lamiarum quas refert ex designatione quadam Smalkaldica: *Sie haben bekand/ wenn mann das Ausserig hinter der Thür liegen liese/ wolten sie Menschen damit verkrummen und verlahmen. Es könnte auch der Teufel sich Leibhaftig darhinter verbergen/ ja sie könnten wissen/*

was im gängen Hause geschehe. Wenn ein Mensch Salz auff den Teller nehme / und das / was überbliebe / wieder in das Salz-Faß thäte / so könnten sie so viel Leute verderben als von besagten Salze essen. Item wenn Eyer gegessen würden / und man zerdrückte die Schalen nicht / könnte sie damit grossen Schaden thun. Wenn ein Mensch frühe aufstehe / und wasche die Hände nicht / was derselbe den ganzen Tag angriffe / davon könnten sie haben und hätten Macht über solche Sachen. Ja sie könnten als denn machen / daß demselben Menschen kein Vieh gedeihen könnte. etc. Hactenus Autor. Confessæ quoque sunt Lamiæ, se maximum damnum inferre posse hominibus vermibus istis, quos vocant Elben / böse Dinger. *Vid. Carpx. pract. Crim. p. 1. quest. 50. in Respons. ibidem annexis*: Hat Inquisitin be- fand / daß sie was zur Welt gebracht / so wie eine Hummel ausgesehen / daraus der böse Feind ein schwarz Pulver ge- macht und ihr gegeben / womit sie N. N. N. N. bezaubert // daß sie beyde sterben müssen etc.

§. XI. Maxime verò solent infidias frueri infanti- bus nondum natis. *Binsf. in l. multi C. d. malef. & mathem. quest. 2. quorum membris vescantur, ne ad confessionem criminis possint adduci.* Hinc legimus eas proprios in- fantes occidisse *Bodin. d. demonum. l. 2. c. 8. eosque coxisse Carpx. p. 1. quest. 50. in respons. ibid.* Hat N. N. be fand / daß sie der Malprichen Kind gekochet / und in einem Topffe mit Zauberey zugerichtet / in aller Teuffel Nahmen ge- segnet / daß es weydlich sterben solte. Solent quoque nutrices desiccare *Chirland. de sortil. quest. 6. num. 13. novis conjugibus impedimento esse, ne sobolem procreare pos- sint, quod ab illis dici solet, das Nestell verknüpfen. Vid. B. Schröt. in dissert. d. Lamiis.*

§. XII. Quæritur (3.) Num Sagæ corporaliter ad conventus diabolicos in montem Bructerorum ferantur?

Sunt:

Sunt qui negant existimantes Sagarum avolationes item-
que choreas esse aniles fabulas. Sed eos omnes, qui cho-
reas omnes imaginarias esse volunt magno in errore he-
rete judicat, *Thom. Mich. apud Klock. vol. 3. conf. 195. n. 119.*
cum experientia veritatem earum condoccat apud *Remig.*
l. 1. demonol. cap. 14. Et hoc multis autoritatibus confir-
mat *Binsfeld. p. 1. de Confess. Mag. Concluf. 12.* Qui affirmati-
vam defendunt, provocant ad Sagarum confessiones, quod
istæ convenient cum vera montis descriptione, & cum
reliquarum denunciationibus. Constante enim eas af-
firmare constat, adfuisse ibi coquos atque tibicines, se fuisse
admonitas à dæmone ne signo crucis se muniant &c.
Hatt N. N. beland / sie wäre nur 2 mahl auff dem Blo-
ckers-Berg gewesen und auff einer Ofen-Krücken zur Feu-
er-Mauer oben hinans und nirgends an ins Teuffels-Nah-
men gefahren. Ihre Nachbarin die Wöttcherin hätte sich
mit einer Salben geschmieret / darauff sie beyde in einen Au-
genblick auff dem Blockers-Berg gekommen / daselbsten
hätten sie Kuchen gebacken / Bier getruncken / aber keinen
Wein / auch getancket / und wären die Spielleute Sack-
pfeiffer und Trummelschläger gewesen. Wenn sie dahin
kamen / blieben sie ohngefehr ein paar Stunden beyham-
men / und hätte allezeit eine junge Braut den Borrenhen.
Carpz. p. 1. quest. 50. in respons. ibid. affixis. Et ne ipsarum
absentia, quando *συνάλην* avolant in montem Bructero-
rum à vitis sentiatur, scribit Chirland. d. *sortil. quest. 7. n.*
39. ipsas fascinare tunc viros suos. *Speid. in speculo var. ob-*
serv. sub voce Sahren meminit in superiore Alsatia conti-
gisse, quod uxor Præfecti cujusdam confessa fuerit, se
cum maritus epulas adornasset non semel avolasse ad cho-
reas Diabolicas, ejusq; locum præsentibus convivis dæmo-
nem interea occupasse. Sepius autem contingere Sagas
corporaliter non interesse conventibus Diabolicis præsti-
giis occupata phantasia, concedimus cum *Carpz. p. 1. quest.*

48. n. 58. ubi refert ipsas facere posse ut licet absint, singula, quæ in ejusmodi conventibus agerentur audiant atque cernant. *Johan. Leib. in respons. 1. d. Sag.* sic scribit: *Es hat eine Person bekennet/sie sey im Bette einmahl eingeschlafen/und also bald auff dem Teuffels Tange gekommen/doch aber im Bette geblieben. 2c. Plura hac de quest. vid. apud Carpz. d. l.*

§. XIII. Queritur (4.) An credendum sit sagis, quando consentitur se in momento transferri in montem Bructerorum per loca angustiora? Quæstio hæc duo continet membra. Prius quod spectat, an in momento transportentur, si de possibilitate est quæstio, affirmamus quoniam nullum hic cernimus impedimentum præsertim ex parte Diaboli, qui est Spiritus robustus Eph. 2. qui aëra facile potest diffindere, & ob agilitatem naturæ angelicæ Sagas ad loca remotissima transferre; Nam Diaboli bonis Angelis, (qui in momento immensa aëris spatia possunt decurrere hominesque secum ducere Dan. 14. v. 35. Actor. 8. 39.) potentiâ naturali dotibusque naturæ sunt pares. *Tabor in tractat. de confrontat. p. m. 137.* qui ex Delirione refert ipsos tantum amisisse dona gratiæ. Monet tamen hæc in re consulendos esse Theologos. Evincitur quoque quæstio ex cap. 4. Matth. ad quod Theophilact. notat Christum à dæmone celerrime fuisse transportatum de loco in locum. *Vid. hac de re Theol.* Quod attinet alterum quæstionis hujus membrum, negamus Sagas spatia improporcionata penetrare posse, quoniam dæmon essentiam creaturæ immutare nequit. Existimamus proinde sagas, quæ arbitrantur se induisse formam alicujus animalculi, & per minimum spatium penetrasse, deludi *vid. B. Schroter. in diss. antea allegata d. Lam.*

§. XIV. Queritur (5.) Num ex congressu Sagarum cum Dæmone proles humana produci queat? Neg. id cum *Carpz. prax. Crim. quest. 49. n. 35.* & argumentamur ita cum acutissimo Thoma; Nulla substantia producit corpore.

poream aliquam substantiam, nisi vel eam continet emi-
 nenter vel habeat similitudinem cum effectu in modo es-
 sendi, sed solus Deus continet in se eminenter substantias
 corporeas. Inter spiritus verò & substantias corporeas
 nulla intercedit similitudo in modo essendi Ergo ipsis pro-
 ductio non est adscribenda. Nec obstat hic dæmonem
 assumpto corpore ex aëre condensato revera cum sagis
 concumbere. Licet diabolus succubam agens semen hu-
 manum suffuretur, illudque postea rursus adhibeat ac ap-
 plicet, negamus tamen istud esse prolificum. Exhalavit
 enim vis prolifica & jam ob frigiditatem corporis assum-
 pti calorem prolificum, qui maximè ad productionem so-
 bolis est necessarius, amisit. *Excell. Dn. Scherzer. in Breviar.*
Eustach. p. m. 421. Quamvis itaque proles humana produ-
 ci non possit, consentitur tamen se partum instar vermi-
 um (ut experientia & ipsissimis Sagarum confessionibus
 constat) parere *Carpz. pr. Crim. p. 1. quest. annexo resp. XXIII.* Sed
 neque hos vermes, quos vocant Elben/ böse Dinger à dæ-
 mone produci, sed aliunde celerrimè motu locali afferri
 credimus. Nam formæ materiales non possunt ex mate-
 ria educi nisi mediante alteratione. Sed materiam altera-
 re ad recipiendam formam, non est substantiæ immate-
 rialis, sed materialis, siquidem alteratio fit mediantibus
 materialibus qualitatibus activis, quæ non cadunt in spiritus.

§. XV. Sed quid si Saga infantem facie diaboli aut
 alia forma monstrosa enixa fuerit? Resp. Non posse dici
 opus diaboli hætenus demonstravimus. Putamus autem
 illud imaginationi esse imputandum, addatur *Delr. l. 1. c. 2.*
 4. 3. Nec diabolo partus supposititios esse adscribendos,
 quasi ab illo essent producti ex hætenus dictis fuit. Quod
 ipsum quoque confirmat megalander ille Lutherus hisce
 formalibus: Unser Herr Gott braucht zur Schöpfung
 Menschen als ein Mittel / durch dieselben wirket Er /
 nicht durch den Teuffel / drum müssen gestohlene Kinder
 seyn &c. Contingere quoque ut Dæmon ipse sub specie pueri
 se subternat, scribit *B. Schroter. in modo alleg. disp. de Lam.*

CAPUT III.

DE VINDICATIONE UT ET INDICIIS HUIUS CRIMI- NIS.

§. I.

CRimen hoc dupliciter potest vindicari vel civiliter vel criminaliter. Si civiliter vindicatur, instituitur à læso per maleficium actio ad reparationem damni illati, & tenentur etiam heredes Sagarum, ad quos bona earum pervenerunt ad damna resarcienda. Besold. p. 5. Consil. 214. n. 11. Et Fiscus, si adhuc obtineretur Confiscatio bonorum, teneretur ad reparationem damni, partique læsæ deberet satisfacere Gebaus. process. contra Sag. T. 15.

§. II. Si criminaliter vindicatur, institui potest vel Accusatio, vel inquisitio. Illa fit per delationem ad iudicem competentem vindictæ publicæ causâ Gadelm. d. Mag. l. 3. c. 2. n. 1. Non obstat hic locus Joh. 8. v. 11. Potest autem quilibet à populo accusare, quia maleficium inter crimina excepta & nefanda reputatur, & illi jus accusandi habent, qui aliàs non admittuntur, utpote mulier l. 8. ff. ad L. Jul. Maj. impubes Farin. l. 1. t. 2. quest. n. 15. Infamis l. 7. ff. ad L. Jul. Maj. Liberi quoque Parentes suos, quoniam hæc accusatio vergit in illorum salutem, & bonum publicum nempe amor Reip. hic præferri debet bono privato scilicet amoris: quo deperiunt liberi Parentes suos per cap. literas X. de presumpt. Exinde quoque sequitur teneri conjugem accusare conjugem.

§. III. Hac (inquisitio) tunc instituitur, quando cessat accusatio & est legitima iudicis competentis super delicto informatio Carpz. p. 3. quest. 107. n. 5. Est autem

vel *generalis*, quando iudex in genere quatit quis sit delicti author; vel *specialis*, quando inquit in personam certam, de cuius delicto est certior factus *Harz. tract. de Sagar. inquisit. Conclus. 4. n. 1. Bruunman. in processu Inquisitor. t. 2. 3.* Hic bene qui iudicis fungitur officio cavere sibi debet, ne generalem inquisitionem ita instituat, ut ad certam personam sit directa. Ad specialem autem progredi potest, si in generali inquisitione est certior factus de persona certa, indicisque ad eam sufficientibus, Magnif. Dn. Roth. Præceptor meus æternum venerandus in discursu super process. Inquisit. in puncto Venefic. Merito hic reprehendimus sententiam *Johann. Seiffarti. in Gewissens Buch von Exeren-Processen in der 12. und 13. Streit-Rede* / qui arbitratur inquisitiones versus Sagar planè esse omittendas, ne innocentes in suspicionem huius delicti veniant. Vanè si ea sententia obrineret, magistratus nunquam contra S. Scripturæ *Exod. 22. v. 18.* exequeretur.

§. IV. Inquisitionem autem præcedere debent INDICIA qualia sunt (1.) FAMA, quæ tamen certis munita esse debet requisitis (1.) ut tempus describatur & ante inchoatam causam ceptamque inquisitionem extitisse in articulis proponatur. *Hippol. de Marsil. prax. Crim. §. Ut plurimum n. 39.* (2.) ut testis dicat se audivisse à pluribus majoreque parte populi (3.) testis nominatim debet indicare illas personas à quibus famam istam hausit *Damhoud. prax. Crim. cap. 9. num. 10.* ut iudex explorare possit an personæ quoque sint fide dignæ, graves omnique exceptione majores per art. 25. *Constit. Crimin. Carol. V. in verb.* Daß solcher Leumuth nicht von Feinden oder leichtfertigen / sondern von unparteiischen redlichen Leuten komme / etc. (4.) testis debet indicare causam orti rumoris *Harz. de inquisit. Sagar. Conclus. IV. num. 15.* (5.) ut fama non sit vaga neque contraria, sed solida & inconcussa. (6.) ut sit persona, quæ opinione hominum pro tali habeatur, der man die Uebel that zu trauet / Ob diffamationem tamen solam iudex non statim ad capturam procedere potest nisi alia adsint indicia

cia v. g. si diffamata locum mutet audiens de complicibus
comprehensis Berlich. 4. *Conclus. 4. num. 26. Et.* Item hoc
indiciū auget quoque si diffamata nata sit parentibus ve-
nificis, tunc m. filia talis præsūmitur Bodin. d. tr. lib. c. 4.
Unde autem hac suspicio oritur, patet ex præced. §. 7.
c. 2.

§. VI. (III.) DENUNCIATIO Complicum,
quam Carpz. p. 3. *quest. crimin. 122. n. 68.* per se solam ad tor-
turam sufficere dicit, si nempe secundum suas qualitates ta-
lis sit, qualem *Constit. Carol. art. 31.* requirit. Aliter tamen
hic sentit Tabor in *tract. de confrontat. part. 4. cap. 2. num. 16.*
quod scil. requisitis suis munita tantum sufficiat ad incho-
andam inquisitionem, exigendam responsionem & con-
frontationem, non v. ad decernendam torturam, quatum-
demum opus esse inquit, si ex inquisitione, responsione &
confrontatione fortiora indicia emergant. Addit quo-
que suæ assertionis rationem hanc, melius scilicet esse per
gradus, quàm per saltum progredi in re tanti momenti jux-
ta R. U. zu Speyer / d. anno 1529. §. Item als die Kaysert
Regierung ibi. Sachen die des Menschen Ehr / Leib / Leben und
Guth belangen / haben tapferes und wichtiges Rathschlagen
wohl von nöthen. Et ita respondisse Jeros Gryphs vvalden
testatur p. 4. c. 5. num. 5. Da nun selbige Versöhnen / woran
bekaund worden / solches Lasters hievor berüchtiget gewest / an
solchen Fall müste ihres geführten Wandels halber inquisition
geschehen / etc. Quid vero de denunciationibus sentien-
dum sit, si debitis qualitatibus destituantur, facile collige-
re licet, scilicet judicem non posse devenire ad spe-
cialem inquisitionem neque capturam, multò minus tor-
turam. Quod autem soli denunciationi non sit magna fi-
des habenda, si non alia adsint indicia inde probamus. (1.)
quod ejusmodi persona denunciante sit infames. tes-
tis deponens autem pro delicto debet esse omni exceptione
major *art. 30. §. 23. Constit. Crimin. in verb.* ein glaubhafter
guter und unverwerflicher Zeuge / der unverleumbdt / und son-
st aus keiner rechtmässigen Ursache zu verwerffen ist / add. *Speyer*

in art. 2. h. articuli 2. Quod interdum sint voces & singula-
res. Sufficiens a. indicium à duobus testibus fide dignis de-
bet probari art. 23. § 34. in verb. Eine ungenügende Anzeige/
 soll mit zweyen guten Zeugen bewiesen werden. Et licet mul-
 tarum sagarum adsint confessiones adversus personam an-
 tea non diffamatam à personis fide dignis, nullam tamen
 eis fidem esse tribuendam putamus per ea, quæ tradit *Coth-*
mann. 1. respons. 12. num. 267. Rationem autem reddere so-
 lent hanc Doctores quod unius sagæ denunciatio per alte-
 rius denunciationem non habilitetur, quia quod nihil est,
 supplementum non recipit *Tabor. d. tr. disp. 1. n. 35. pag. m. 30*
 (1.) quod experientia testis sit. Sagæ denunciantes vel ob-
 summos cruciatus, vel ut liberentur, sæpè honestissimas
 matronas Veneficas exclamasse juxta *Cothm. d. 1. ut &*
Fichard: Aus vielfältiger Erfahrung ist bewust / daß die He-
 ren den Gebrauch haben / die fürnehmsten ehrlichsten Matronen
 anzugeben / zum Theil darüm / daß sie verhoffen / wenn derselben
 verschonet werde / so könnte man mit Zug sie nicht straffen / zum
 Theil auch darüm / daß sie gerne sehen wolten, / daß nur viele
 auch mit gehen und leiden müsten / und wenn sie verbrennen /
 daß die ganze Welt verbrennete / etc. (4.) Fieri posse credi-
 mus dæmonem honestæ personæ speciem repræsentare
 Meylant. in der Christlichen Erinnerung / wie das abscheuliche
 Laster der Hexeren mit Ernst auszuwotten *cap. 33. in verb.* Der
 Teuffel kan auch wol unschuldige Personen vorbilden und præ-
 sentiren, damit er sie in Lebens, Gefahr und umb ihre Ehre brin-
 ge etc. Addatur *Brunmann. cap. 8. num. 65. process. Inquisit.*
ubi adducit exemplum Samuelis repræsentati Sauli Farinac.
9. 185. §. 8. Proinde *Augustinus ait:* Si sola nominatio
 sufficeret, multi innocentes damnarentur, quia falso sæpè
 nominantur. Nihil fidei esse tribuendum denunciatio-
 nibus Sagarum, licet ad finem vitæ in iis persistant, scri-
 bit *Reink. in respons. d. Sag. quest. 3. utiturque arg. l. 3. §. 1. ad*
Sil. Syll. Quid sentiendum autem sit de illis inter quos est
 eitam *Laymanni* qui indistinctè omnes personas modò sint
 denunciata, esse capiendas & torquendas asserunt, ex

hactenus dictis constat. Non obstat hic dictum Salvato-
ris. Matth. 18. v. 16.

§. VII. III. est FUGA, si scil. diffamata ante citati-
onem fugam arripuerit. Si enim post institutam accu-
sationem aufugerit, ex timore id fecisse putatur *Farin. qu.*
48. n. 27. Brunm. pr. Inq. cap. 4. n. 36.

§. IIX. IV. FREQUENS domicilii mutatio à diffamata facta, post captas complices. Circumspectus iudex
autem hic inquireret, ex quibus causis mutatio ista sit susce-
pta, an etiam de veneficio suspecta nomen mutaverit
Del. lib. 5. Sect. 4. §. 8. Non leve. V. indicium est si diffamata
objectum sibi crimen taceat, illudque non vindicet.
Tacendo enim, ut commune sonat proverbium, consen-
tire videtur.

§. IX. Indicia quæ ad torturam sufficiunt, sequen-
tia in *constitut. Crimin. art. 44.* continentur. Inter ea (1.)
est, si quis fateatur se addidicisse artem magicam & offe-
rat se simul ad docendum alios istam, in verb. Wenn je-
mand sich erbeut andere Zauberey zu lernen (2.) quando sor-
tilegus alteri minatus sit incantationem & effectus ita fu-
erit secutus in verb: oder jemand zu bezaubern dräuet / und
dem Bedräuten dergleichen geschiehet etc. (3.) Si interveniat
familiaritas & conversatio frequens cum Sagis & Veneficis
convictis in verb: auch sonderliche Gemeinschaft mit Zau-
bern und Zauberinnen hat. Addatur *Corhm. 1. resp. 12. n. 218.*
(4.) Si quis res de veneficio suspectas secum habeat, aut
gestibus vel verbis utatur, quæ indicare solent incantati-
onem in verb: oder mit solchen verdächtigen Dingen / Geber-
den / Worten und Wesen umgehet // die Zauberey auff sich
tragen / v. g. si suspecta de veneficio instructa sit busoni-
bus & in ejus adibus hostiæ, aut membra humana repe-
riantur. *vid. Stephan. in not. ad h. artic.* Additur quoque ibi-
dem tunc enarrata indicia sufficere ad torturam si accedat
fama (à fide dignis personis orta) in verb: und dieselbige
Person desselben auch sonst berüchtiget etc. vel concurrat ali-
ud indicium loco fame. *Kistmacher. tr. de indic. ad tort. suff.*

Manz.

Manz. notat. ad hunc. artic. 44. n. 15. quod ob indicia in oculos hominum incurrentia & crimini propinquiora carcer & tortura possit decerni, licet persona integra famæ fuerit reputata.

§. X. Præter allegata indicia, enumerari solent sequentia (1.) Si diffamata extra iudicium dixerit, se hunc vel istum veneno laesisse *Godelm. d. tr. cap. 10. lib. 3.* (2.) Si quis seipsum damnaverit, antequam accusatur *Bod. dist. loco.* (3.) Si superstitiosam morborum sanationem susceperit de veneficio suspecta, wenn sie fûrgibt daß sie könne die Elben abtreiben &c. (4.) si suspecta ejusmodi persona visa sit pulverem super grege pecorum spargere, eaque repente perierint, siue animali potum præbuerit, quod postea statim concidat *Godelm. d. Lam. Lib. 3. c. 10. n. 27.* (5.) Si in arcæ diffamatæ personæ inveniatur literæ mutuam obligationem inter Dæmonem & Sagam indigitantes *Bod. d. tract. l. 4. c. 2.* (6.) Si diffamata aliquem tangere videatur, atque ille repentinos dolores sentiat & moriatur aut subito morbo corripitur. (7.) Si ea, quæ vesperi incubuerit lecto, domo absit foribus occlusis, posteaque revertatur. *B. Schröt. in diss. d. Lam.* ubi hæc fusius pertractantur (8.) si suspecta de veneficio variet in confessione *Stephan. ad artic. 31. Constit. Carol. Farinac. quest. 52. n. 68.* dicit quod hoc indicium alia desideret adminicula, si iudex variantem ad torturam rapere velit, *Taber. tit. tr. d. Confrontat. part. 4. c. 5. n. 5. p. 128.* vult contra variantem confrontationem esse decernendam antequam ad torturam iudex descendat. Erit quondam respondisse Serenissimo Cuidam Principi Jeros Gryphsvaldens. *ibid.* testatur.

§. XI. Debet autem maleficus eo casu ob enumerata indicia ad torturam trahi, cum veritas aliter haberi non potest, nisi per torturam *Harz. Conclus. 8. n. 1. seqq.* Nam si spes superest, veritatem aliter posse explorari, quæstiones sunt differendæ. Quando autem ad torturam est progrediendum, solet indici à Facultatibus vel primus gradus, daß der Gefangene mäßiger Weise anzugreifen vel se-

cundus: daß der Gefangene vermittelst der Weinigkeit zu be-
fragen/ vel certius, daß der Gefangene mit ziemlicher Schär-
fe anzugreifen. *Brunman. c. 8. n. 44. process. inquisitor. Adda-
tur Carpz. q. 117. n. 57.*

§. XII. Si Saga in tormentis crimen maleficii fuerit
confessa, postea per spontaneam confessionem extra lo-
cum torturæ id debet ratificari juxta *artic. 56. Constit. Crimi-
nal.* Et hæc ratificatio etiam est necessaria post factam
territionem *Farin. quest. 83. n. 70.* Quid autem obtineat, si
Saga spontaneam confessionem in tormentis factam confes-
sionem ratificare nolit, exponit *B. Brunm. process. Inquis. c. 8.
n. 84.* scilicet Sagam tormentis rursus esse subjiaciendam.
Tabor. p. 3. n. 20. tract. de confrontat. adducit Sagam ob dene-
gatam ratificationem ter fuisse ad torturam raptam, quo-
niam nullas negationis seu revocationis causas asserre
potuerit.

§. XIII. Hactenus diximus de gravioribus indiciis:
leviora sunt hæc: (1.) si stigma aliquod à diabolo inustum
est Teuffels? Kratz apud suspectam personam reperiatur.
An tale sit cognoscitur tunc quando illa pars corporis, in
qua cernitur ejusmodi cicatrix est insensibilis & sanguis
inde, licet acu perfrangatur, non promanat *Fach. l. 1. conf.
97. n. 10.* (2.) Si Draco videatur evolare ex diffamata ædi-
bus. Indicium hoc maxime est dubium, quoniam etiam
datur genus draconum naturalis, quod est meteoron igni-
tum infima Regionis aeris, quodque ob aerem tempe-
rationem culminibus ædium solet incubare. Ad discer-
nendum genus draconum diabolicum à naturali, obser-
vari debet, an tale phasma videatur sæpius & inusitato
tempore super certis ædibus, itemque an alia adhuc con-
currant indicia *Remig. in sua Demonol. l. 1. c. 4.* (3.) Huc refer-
re etiam volunt quidam si lacrymas suspecta emittere non
possit. At *Berlich. p. 4. Conclus. 4. n. 60.* planè id vocat su-
perstitiosum indicium *Dalr. d. disq. mag. l. 5. sect. 4. frivo-
lum & innane signum.* Medici enim dicunt apud non-
nullos homines defigere humidum lacrymale ob cerebrum
siccum;

ficcum: *Vid. Lipold. epitom. Delict. c. 8. n. 12.* Malè proinde concluditur: hæc vel illa persona non potest lacrymas effundere. Ergo est suspecta de veneficio. (4.) Nonnullis in locis inter indicia quoque refertur, si diffamata in aquam frigidam immersa supernatet, qualis consuetudo obtinet in Westphalia *Crus. p. 2. de indic. cap. 32.* Item in Norwegia & dicitur *Wasser-Spiel.* Sed meritò hæc consuetudo tanquam irrationabilis à Theol. & Jctis reprobatur. Nam fontes personas fuisse submersas, in fontes verò super aquam natasse, exemplis demonstrat *Hark. in Inquis. Sagar. Conclus. VI. n. 30.* (5.) Cruentationem inter non levia indicia refert *Boer. quest. 166.* Enim verò licet aliquando eventus indicio responderit, attamen cum Boërio non consentimus, quoniam facti ratio atque justitia ex eventu fortuito dependere aut judicari non debet. *Tiraquel. d. pen. temper. consil. 51. num. 7. 9. vid. Hark. d. tr. Conclus. 8. num. 22.*

§. XIV. Signa exteriora quibus sagas dignosci volunt sunt hæc; Si Sagar totum visum habeant obliquum, quem ex visione, apparitione & colloctione malorum spirituum seu dæmonum oriri putat *Taber. de confront. disp. 1. th. 4.* item si libentius humum quàm Cælum intueantur *Roman. instruct. judic. process. contra Sag. art. 7. & 10.*

CAP. IV.

DE

POENA SAGARUM.

§. I.

SI Reus hujus criminis debito modo fuerit convictus debita quoque pœnâ est plectendus. Parvi autem pendimus hîc ea, quæ afferuntur in contrarium à Wiero strenuo Sagarum propugnatore de præstig. dæmon. in quibus scribit ea, quæ tribuantur Sagis esse vanissima Commenta, & proinde istas mulierculas miseras potius commiseratione esse excipiendas, quam pœna afficiendas.

C 3

§. II. In

§. II. In eandem quoque inclinât sententiam vel potius impietatem Johannes Franciscus Ponzinibius, J.Ctus Florent. qui in *tract. de Lam.* asserere non erubescit, omnia Sagarum dicta esse vanitatibus atque mendaciis plena injustumq; eas concremari. Sed horum errorem egregie & dilucidè monstravit Bodin, ut & Carpz. *prax. Crim. p. 1. quest. 48. num. 10.* Certissimum enim est hosce autores in tantum errorem prolapsos, esse convictos (1.) ex jure divino, in quo hæc sole meridiano clariora habentur verba: Incantatricem non patiaris vivere *Exod. 22. v. 18.* Hic verò sub voce מכשפה non comprehenduntur soli venenarii (ut vult Wierus) sed omnes, qui fascinationibus utuntur Bald. *Cas. Conscient. l. 3. cap. 5. cas. 13.* (2.) Jure Naturæ & Gentium. *vid. Plat. L. 11. d. Legib.* (3.) Jure Civili §. 5. l. de publ. judic. l. 5. §. fin. C. d. malef. & mathem. Obtinebat quoque olim Confiscatio honorum *anth. Gazares. C. de Heret.* quæ tamen postea est abrogata per *anth. Bona. C. de bonis proscripctor.* Nec obstat Crimen hoc esse occultum & proinde Soli Deo κατὰ δίκην *judicium de Sagis* esse committendum. Ad hoc respond. *Hark. Conclus. 1. n. 1. 2.*

§. III. Pœna autem, qua hodie Saggæ sint afficiendæ, determinatur *Constit. Crimin. artic. 109. in verb:* So jeman den Leuten durch Zauberer Schaden zugesüget / soll man ihn straffen vom Leben zum Tode / und man soll solche Straffe mit dem Feuer thun. Wo aber iemand Zauberer gebrauchet / und damit niemand Schaden gethan hätte / soll sonst gestraffet werden / nach Gelegenheit der Sachen / darinnen die Urtheiler Raths gebrauchen sollen. In foro Saxon. distinguitur, an Saggæ pactum expressum injerint cum Diabolo, & igne sunt cremandæ, *Carpz. prax. Crim. p. 1. quest. 50. n. 37. 8.* an vero sine pacto expresso cum Diabolo commercium habuerint hominibus eorumq; bonis nocuerint, & pœna gladii sunt plectendæ *Constit. Elect. p. 4. Const. 2. p. 75.* Si vero cum Dæmone concubuerint, rogo imponendæ sunt *Carpzov. 4. c. 2. d. 3.* Et hæc pœna quoque obtinet, licet nemini nocuerint modò cum Dæmone nefandam libidinem exercuerint.

erint. *Stephan. ad artic. 109.*
publ. judic.

§. IV. Nec leviori poena
est vindicandum. Concurrunt enim
pe, (1.) Læſæ majestatis divinæ, dum Sag
ad hoſtem humani generis. (2.) Sodomiz
(4.) homicidii. (5.) blasphemiz, ſi quidem
convitiis Summum Numen ex prozeſſi lac
verbis: Nun ſeh' ich meinen Stern und
meinen Herrn! abnegant. *Hark. Concluſ. 1. n. 11.*
reſeos. Richt. deciſ. 57. n. II.

§. V. Plura in hac ampl
gi debuiffent. Enim vero
mihi inſtructa librorum ſuppellectile deſtituto ſanus huius
diſcurſum elaborare non licuit, dicta ſufficiant. Inte
rim Tibi ô Deus pro conceſſis mihi hætenus viribus gra
tias ago immortales. Tuo Sanctiſſimo Nomini ſit
Laus & Gloria in infinitas ſeculorum
myriades!

per has, Igne, Sagis, Vltore
disti.

Tibi præmia summa
habet.

*Per - Eximio Dno Authori
amicam. & m.
vniuersitati gratulatio.*

JOH. VOLLMANN D.
& Præses.

Non spernis nostros COERE Heliconis
amores,

Sed studii quæris nobilioris opes.

Non curas, nec sola placent ænigmata juris:

Ni partem faciat prætor alma cohors.

Jam numeri, vittæ, nodi, verbera, molæque.

Ac totum cordi est sacrilegum studium:

Hoc cetuum doctis specimen positurus, u
ingens

Præclaræ mentis nomen abinde detur.

^{f.}
HENR. B. Roth / D.
P. P.